

metodika programu

„PLÁNUJEME A BUDUJEM ŠKOLNÍ PŘÍRODNÍ ZAHRADU“

Tento program se skládá ze tří samostatných částí. První část probíhá v přírodní zahradě ekocentra DOTEK. Zbylé části programu probíhají na školních zahradách zapojených škol.

Věková skupina: program je určen pro žáky 1. stupně ZŠ (ideálně 3-5. třída).

Cíle programu:

- seznámit žáky a pedagogy s konceptem přírodních zahrad a jejich významem
- trávit více času venku, v kontaktu s přírodou
- posílit schopnost žáků aktivně ovlivňovat své okolí (s využitím participačních vzdělávacích metod)
- zvýšit praktické dovednosti žáků prostřednictvím budování přírodních prvků v zahradě
- poskytnout zapojeným pedagogům praktickou zkušenost s průběhem a významem participativního a venkovního učení
- zvýšit biodiverzitu na školních zahradách

I.) blok PŘÍRODNÍ ZAHRADA

čas: 180 minut

prostor: přírodní zahrada a venkovní učebna

Cíle: - Žák skrze příjemný prožitek získá vztah k zahradě jako takové.

- Žák porozumí přírodní zahradě a jejímu významu
  - konkrétně si je vědom negativních důsledků používání rašeliny a chemikálií v zahradě
  - je si vědom, že větší pestrost stanovišť v zahradě přináší větší rozmanitost živočichů
  - prakticky si vyzkouší šetrné hospodaření v přírodní zahradě

Výstupy: Žák dokáže vysvětlit negativní důsledky používání chemikálií a rašeliny v zahradě.

Žák dokáže vyjmenovat min. pět tipů přírodních stanovišť v zahradě a ví, jakým živočichům mohou sloužit a jaký význam mají tyto živočichové v zahradě.

Žák zvládá základní údržbu přírodní zahrady (zalévání dešťovou vodou, využití kompostu a mulčování) a dovede vysvětlit její význam.

Žák se v zahradě cítí dobře, chce mít přírodní zahradu u školy.

Pomůcky: kartičky (3 pro každého žáka), tužka (pro každého žáka), flétna, košík, flipchart (+ něco na psaní a pověšení), dřevěné rámečky (pro dvojici žáků), logo Přírodní zahrady, hnědé kartičky představující rašelinu, obrázek rašeliníště a rašeliníku, 4 sady obrázků s příběhem, provázek, kolíčky, zalaminované obrázky (motýla, žáby, ježka, sýkory a ještěrky) a k nim obrázky symbolizující příbytek, potravu, místo na přečkání zimy a nebezpečí, obrázky zahradních činností, náradí a pomůcky na práci, kuličky do kuličkové dráhy, okurka, prkénko, nůž a sůl

POPIS JEDNOTLIVÝCH AKTIVIT

ÚVOD (5 min) – Lektor žáky přivítá na zahradě, představí se a nastíní, co je čeká. Žáci se také představí (vytvoří si jmenovku) a řeknou, co rádi dělají na zahradě.

POCITY V ZAHRADĚ (15 min)

Cíl: příjemný prožitek v zahradě, navázání vztahu k zahradě, senzitivita

Pomůcky: kartičky (3 pro každého žáka), tužka (pro každého žáka), flétna, košík, flipchart (+ něco na psaní a pověšení), podsedáky (pro každého žáka)

Postup: Lektor vyzve žáky, aby si kdekoliv v zahradě našli příjemné místo (každý sám), tam se posadili a zkusili se zamyslet nad tím. „Jaká by podle nich měla být zahrada?“ Své odpovědi zapíší na lístečky, které budou mít s sebou. Přibližně po 5 minutách lektor žáky příjemným zvukem (například hrou na flétnu) svolá zpět. Žáci vhodí lístečky do košíku, ten lektor poté zamíchá a náhodně vybere cca 10 pěkných spojení se zahradou a zároveň je napíše na velký papír (na který všichni vidí).

RÁMEČKY (20 min)

Cíl: příjemný prožitek v zahradě, navázání vztahu k zahradě, senzitivita, vnímání detailů v zahradě

Pomůcky: dřevěné rámečky (pro dvojici žáků)

Postup: Lektor naváže na předchozí aktivitu, kde žáci vymysleli spousty krásných spojení se zahradou a teď si zahrají na malíře, kteří v zahradě hledají inspiraci. Lektor vyzve žáky, aby se rozdělili do dvojic (sami), každé dá dřevěný rámeček. Jejich úkolem bude v zahradě najít, co nejkrásnější obraz (přiložením rámečku na nějaké místo). Zdůrazníme, ať se snaží projít po celé zahradě (abychom měli rámečky na co nejvíce odlišných stanovištích). Poté, co žáci rámeček umístí, vrací se zpátky za ostatními. Následně si projdou celou zahradní galerií všichni žáci s lektorem. Na závěr se lektor žáků zeptá, jaké obrazy je nejvíce zaujaly, co všechno jsme v obrazech mohli vidět, apod.?

KRITÉRIA PŘÍRODNÍCH ZAHRAD (40 min)

Cíl: vysvětlit žákům, co je to přírodní zahrada a proč v přírodních zahradách nepoužíváme chemii a rašelinu

Pomůcky: logo Přírodní zahrady, hnědé kartičky představující rašelinu, obrázek rašeliníště a rašeliníku, 4 sady obrázků s příběhem, provázek, kolíčky

Postup:

A) Úvod: Lektor opět naváže na předchozí aktivitu, kdy žáci zjistili, jak je zahrada krásná a pestrá. Lektor řekne, žákům, že tato zahrada je také přírodní a dokonce jsme za to obdrželi plaketu přírodní zahrada (lektor ukáže logo). Aby naše zahrada byla přírodní, nesmíme v zahradě používat žádnou chemii a rašelinu a proč, to si hned ukážeme.

B) Bez chemie – Lektor nejdříve rozdělí žáky do 4 skupin (rozpočítá je). Každá skupina dostane 5 obrázků a jejich úkolem je poskládat příběh. Poté skupinky postupně představí ostatním příběh (lektor nejdříve vyzve ty, kteří mají „špatné“ řešení a pak ty s „dobrým“), lektor dle potřeby doplní, vysvětlí, následně zavěsí obrázky na provázek v divadle.

C) Nepoužívat rašelinu: Nejdříve lektor ukáže žákům na obrázku rašeliníště, zeptá se jich, zda to někdy viděli na vlastní oči, jak to tam vypadalo. Následně ukáže rostlinku rašeliníku a vysvětlí, jak je tato rostlina speciální, jak roste, zadržuje vodu. Následuje hra, získávání rašeliny pro zahradu. Žáci jsou opět ve stejných skupinách, každá skupina má svou zahradu a snaží se, aby byla, co neúrodnější k tomu potřebují rašelinu. Kdo má rašeliny více, má úrodnější zahradu. Žáci běhají na „rašeliníště“ pro hnědé lístečky. Každé 2 minuty budou představovat jeden rok. Lektor hru odstartuje, žáci běhají pro pytle s rašelinou, po 2 minutách hru stopne, žáci si spočítají pytle s rašelinou (kdo má nejvíce, má nejvíce úrody), následují další dvě kola, během kterých rašelina dojde. Co se stalo? Co budeme dělat? Za jak dlouho rašelina doroste? Je to tedy rozumné používat na zahradě rašelinu? Co můžeme na

zahradě používat místo ní? Na závěr lektor shrne, proč rašelinu v přírodních zahradách nepoužíváme a co používáme místo ní.

PŘESTÁVKA (20 min): Na začátku přestávky lektor ukáže jeden plátek okurky krásně nazdobený jedlými květy a nabídne ostatním, že tak mohou začít jejich svačinu (něčím chutným a zdravým ze zahrady). Lektor ukáže, kde v zahradě najít něco vhodného k jídlu a ozdobení okurky. Žáci si pak okurky zdobí sami.

ŽIVOČICHOVÉ V ZAHRADĚ (25 min)

Cíl: Žáci si uvědomí, že čím větší je v zahradě pestrost stanovišť, tím více tam žije živočichů, a ti nám zároveň mohou být v zahradě nápomocni.

Pomůcky: zalaminované obrázky (motýla, žáby, ježka, sýkory a ještěrky) a k nim obrázky symbolizující příbytek, potravu, místo na přečkání zimy a nebezpečí

Postup: Žáci se postaví do kruhu a lektor každému zašeptá do ucha jméno jednoho živočicha, následně se všichni snaží předvádět daného živočicha (bez mluvení) a hledat ty, kteří patří do stejné skupiny. Následně každá skupina dostane obrázky, které symbolizují příbytek, potravu, místo pro přečkání zimy a nebezpečí. Poté se rozejdou po zahradě a snaží se umístit obrázky se symboly pro svého živočicha na určitá místa v zahradě, kde si myslí, že by mohl živočich mít příbytek, najít potravu, kde by mohl přežít zimu a které místo by pro něj mohlo být nebezpečné. Následně si všichni společně s lektorem projdou vybraná místa pro příbytky daného živočicha, skupina dále poví, kam umístila ostatní kartičky a v čem mohou být živočichové pro zahradu vhodní. Lektor případné nesrovnalosti opraví a doplní.

ŠETRNÉ HOSPODAŘENÍ V ZAHRADĚ (25 min)

Cíl: Žáci si prakticky vyzkouší šetrné obhospodařování přírodní zahrady.

Pomůcky: obrázky zahradních činností, náradí a pomůcky na práci

Postup: Lektor řekne žákům, aby zahrada mohla být takto krásná, je potřeba se také o ni správně starat. Poprosí žáky o pomoc. Všichni se postaví do kroužku a dostanou do ruky obrázek určité zahradní činnosti. Nejdříve najdou spolužáky se stejným úkolem (ve skupinkách ne více než 4 děti). Každá skupinka zkusí odhadnout, co je čeká a lektor práci dovysvětlí. Následně si žáci jdou vybrat potřebné náradí a vrhnou se do práce. Přibližně po 20 minutách lektor žáky svolá zpět, poděkuje jim za pomoc a zároveň dodá význam (např. proč mulčovat, využití dešťové vody apod.).

Návrhy na činnosti:

- Zalévání vodou z dešťových sudů/doplnit pítka pro ptáky:
- Vytrhávání plevele – dvůr, před divadlem, na záhoncích
- Zamulčovat rostlinky
- Přidat kompost ke keřům
- Hrabat seno
- Nasbírat bylinky do sušičky
- Sbírání jablek
- Vyrobit škvoří domek (případně si ho pak mohou odvést)

JAK SE ŽIJE NA PŘÍRODNÍ ZAHRADĚ (10 min)

Cíl: zopakovat si, co se žáci během programu naučili

Pomůcky: flipchart a něco na psaní

Postup: Všichni se společně sejdou ve venkovní učebně. Lektor se žáků zeptá, jak by vysvětlili, co je to přírodní zahrada, na základě toho, co dnes viděli a zažili. Nápadů žáky píše na flipchart, poté doplní a uzavře.

PŘÍRODNÍ ZAHRADA PRO HRU A ODPOČINEK (20 min)

Cíl: navázat vztah k zahradě, odměna za pomoc, senzitivita

Pomůcky: kuličky do kuličkové dráhy

Postup: Zahrada není pouze o práci a pro živočichy, ale také pro nás, pro náš odpočinek i hru.

Lektor vyzve žáky, ať vyrazí do zahrady a užijí si ji – mohou si lehnout do hamaky, pohrát s kuličkodráhou, dendrofonem, lehnout do trávy, jít pozorovat živočichy do jezírka, pouze ať zůstanou zde v zahradě (ne za plot a k íčku). Na závěr lektor žáky svolá za zvuku flétny a rozloučí se.

Úkol mezi 1. a 2. blokem:

- 1) Připravit si krátké představení školní zahrady (pouze ústně). V krátkosti ukázat, kde se co nachází, případně, jak se to využívá, co na zahradě obvykle děláme, jak tam často chodíme, co se nám tam líbí.
- 2) Zjistit, zda se při údržbě zahrady používají nějaké chemikálie či rašelina.
- 3) Vytvořit podrobný plánek školní zahrady (min. velikost A2).

Tyto tři úkoly mít sepsané a vytištěné, jeden výtisk dát žákům a druhý pedagogovi.

II.) blok PRŮZKUM ŠKOLNÍ ZAHRADY

Čas: 120 min

Prostor: školní zahrada

Cíle: Žáci zjistí, jak se na jejich školní zahradě daří vybraným živočichům a jak by jejich zahrada obstála v certifikaci přírodních zahrad. Žáci vymyslí a prodiskutují, co všechno by mělo přibýt do jejich školní zahrady, aby to byla zahrada přírodní a jim se v ní líbilo. Tyto jednotlivé prvky vloží do plánu školní zahrady.

Výstupy:

- Žák dokáže vytipovat místa na školní zahradě, kde by se dařilo zástupcům jednotlivých tříd živočichů, případně má návrhy, jak místa upravit.
- Žák ví, které body certifikace přírodních zahrad jejich školní zahrada splňuje a které ne.
- Žák na základě předchozího bloku programu dokáže vybrat vhodné přírodní prvky do školní zahrady a umístit je na vhodné místo v zahradě.

Pomůcky: flétna, cedulky na jména (něco na psaní), 5 obrázků zahrad, velký plán maršovské zahrady, flip papír (3), živočichů (5x), obrázky živočichů na vlepení, otázky certifikace, plakát certifikace + smajlíci, lepicí guma, 5x šmírák, 5x desky na psaní, barevné samolepky, tužky, velký plán zahrady, kartičky jednotlivých prvků

POPIS JEDNOTLIVÝCH AKTIVIT

ÚVOD (5 min) – Lektor žáky přivítá na programu a představí se. Zeptá se žáků, zda si pamatují na minulý program a co tam dělali, dále nastíní, co je čeká dnes. Žáci se také představí (vytvoří si jmenovku).

CO JE PŘÍRODNÍ ZAHRADA (10 min)

Cíl: navázání vztahu k zahradě, zopakování co je to přírodní zahrada

Pomůcky: 5 různých obrázků zahrady (A4), velký obrázek maršovské zahrady

Postup: Lektor po zahradě rozhodí 5 různých obrázků zahrad, žáci si je prohlédnou a postaví se k obrázku zahrady, která zahrada se jim nejvíce líbí a následně k té, jakou by chtěli mít u školy. Lektor se ještě žáků může doptat, proč si vybrali právě tuto. Následně jim ukáže velký plánec maršovské zahrady a zeptá se jich, zda ji poznávají a zda si pamatují, čím je tato zahrada speciální. Postupně dojdou k tomu, že se jedná o zahradu přírodní, žáci vzpomínají, co to konkrétně znamená (lektor může radit připomínáním aktivit). Lektor vše sepíše na flipchart a doplní to nejdůležitější, co chybělo.

PŘEDSTAVENÍ ÚKOLŮ (10 min)

Cíl: naladit se na školní zahradu a zjistit základní informace o ní

Postup: Žáci představí, co zjistili o historii školní zahrady. Následně lektora provedou (ukážou) jednotlivé části zahrady, doplní dalšími informacemi. Lektor se ještě doptá, jak se zahrada využívá, jak tam chodí často, co se tam žákům líbí dělat apod.

VYTVOŘENÍ PLÁNKŮ ŠKOLNÍ ZAHRADY (10 min)

Cíl: získat základní dovednosti a postup, jak vytvořit plánec a zároveň dva nakreslit

Pomůcky: 2 velké papíry, psací potřeby (výrazné, silné)

Postup: Lektor vyzve žáky, že než se vrhneme do průzkumu školní zahrady, je potřeba si vyrobit její jednoduché plánky, abychom zjištěné informace měli kam zaznamenat. Zeptá se žáků, zda už nějaký plánec či mapku někdy kreslili a jaký je vhodný postup (čím začít, jak mapu zorientovat). Následně žáky rozdělí do dvou skupin a každá nakreslí jeden plánec, důležité je zdůraznit, že není potřeba kreslit detaily (pouze jednoduchý plánec). Lektor obchází jednotlivé skupinky, případně jim radí a doplňuje, pokud něco zásadního chybí.

KDE SE DAŘÍ ŽIVOČICHŮM (20 min)

Cíl: zjistit, jak se daří jednotlivým třídám živočichů na školní zahradě, co můžeme do školní zahrady přidat, abychom tyto živočichy nalákali

Pomůcky: puzzle 5 živočichů, plánec zahrady, lepidlo, psací potřeby, malé obrázky živočichů (s piktogramem) na vlepění

Postup: Lektor rozhodí po zahradě části jednotlivých živočichů, každý žák si vezme jeden dílek a hledá spolužáky, se kterými složí společně živočicha. Takto se rozdělí do 5 skupin. Každá skupina má za úkol najít v zahradě místo, kde by jako daný živočich našli úkryt, potravu a případně, kde je pro něj nebezpečno. Ve chvíli, kdy mají všichni najito, sejdou se u druhého prázdného plánu. Jednotlivé skupiny lepí do plánu zahrady, kde mohou najít příbytek, potravu a kde je pro ně nebezpečno. Na okraj plánu dopisují, co by pro daného živočicha mohli v zahradě vylepšit, vybudovat (nápadů mohou přidávat všichni). Takto se do plánu vloží postupně všichni živočichové.

CERTIFIKACE NANEČISTO (30 min)

Cíl: žáci si uvědomí, jak je na tom jejich školní zahrada z hlediska certifikace přírodních zahrad

Pomůcky: otázky na certifikaci, tabulka na certifikaci, smajlíci, lepící guma

Postup: Lektor připomene, že maršovská zahrada je zahrada přírodní a že už si dneska opakovali, co to znamená. Kdyby i oni chtěli mít okolo školy zahradu přírodní, musel by přejít někdo zahradu certifikovat. My si teď zkusíme takovou certifikaci nanečisto. Žáci zůstanou ve stejných skupinách, jako při předchozí aktivitě. Každá skupinka dostane cca 4 otázky, na které

má zjistit odpověď. Lektor má připravený velký papír s certifikační tabulkou. Nejdříve se s žáky vrátí k úkolu, tedy zda by jejich školní zahrada obstála ve třech hlavních kritériích, pokud ano, vlepí smajlíky. Následně prochází jednotlivé body, skupinka, která daný bod zjišťovala, přečte otázku a udělí či neudělí smajlíka. Takto projdou celou certifikaci a lektor to na závěr shrne.

MAPA VNÍMÁNÍ MÍSTA (10 min)

Cíl: žáci si uvědomí, jak vnímají jednotlivé části školní zahrady

Pomůcky: prázdný pláněk zahrady (s legendou), barevné malé samolepky

Postup: Před programem lektor namaluje ještě jeden jednoduchý pláněk zahrady a připraví k němu legendu. Žáci postupně lepí do plánek čtyři barvy samolepek, každá znázorňuje něco jiného – klidná, rušná, zanedbaná a krásná místa v zahradě. Dle počtu žáků mohou nalepit jednu či více samolepek za každou barvu. Následně lektor ukáže výsledek a vyvěsí mezi další plánky.

CO BY V ZAHRADĚ MĚLO BÝT (20 min)

Cíl: sepsání všech nápadů, co by do školní zahrady mělo přibýt na základě předchozího průzkumu

Pomůcky: desky na psaní, papíry, psací potřeby, velký flippapír

Postup: Lektor shrne, že teď už máme spousty podkladů k plánování školní přírodní zahrady (ukáže na vyvěšené papíry), následně rozdělí žáky do skupinek přibližně po pěti. Každá skupina má cca 10 min, na sepsání všeho, co by podle nich mělo být v zahradě, tak aby se tam dobře dařilo živočichům, ale i žákům, ještě jednou lektor připomene, co všechno jsme již zjistili o zahradě, ať se při sepisování neváhají do těchto plánek dívat. Následně lektor sepiše veškeré nápady žáků na jeden velký papír (skupinky se střídají s nápady). Poté má každý žák sám za sebe 3-5 hlasů (dle počtu žáků), tedy může udělat 3-5 teček k jednotlivým nápadům.

PŘESTÁVKA

TVORBA PLÁNU PŘEMĚNY ZAHRADY (30 min)

Cíl: vytvoření ideální školní přírodní zahrady dle žáků

Pomůcky: kartičky s obrázky prvků do zahrady (+ prázdné), lepidlo (či guma), velký pláněk zahrady (z úkolu), šátky

Postup: Během přestávky lektor vybere nápady z předchozí aktivity, pro které žáci hlasovali nejvíce. Najde je mezi připravenými kartičkami prvků do zahrady, které tam nejsou, dopíše (případně nakreslí). Tyto kartičky rozhodí po zahradě. Žáci se rozdělí do dvojic (jak chtějí), lektor jim sváže ruce (příp. nohy) k sobě. Jejich úkolem je vybrat jednu kartičku (příp. 2) a rozmyslet, kam daný prvek do plánek zahrady vložit (opět připomenout, že se mohou podívat do pocitové mapy či na stinná místa). Poté si všichni sednou okolo velkého plánek zahrady a postupně každá dvojice ukáže, co má za prvek a kam by ho na zahradě vložila. Následně mohou i ostatní reagovat, pokud se jim místo nezdá vhodné. Je dobré do této aktivity zahrnout i učitele, kteří mohou upozornit na další možná úskalí. Postupně tak všichni vloží svůj obrázek do mapky, přilepí ho gumou, tak aby se s ním dalo ještě hýbat, případně na pevně lepidlem. Takto vznikne mapka přeměny školní zahrady v přírodní a škola s ní bude ideálně pracovat i v dalších letech.

VÝBĚR PRVKU (15 min)

Cíl: zamyslet se nad tím, co by žáci mohli v rámci tohoto projektu do zahrady přidat/vyrobít

Postup: Žáci zůstanou ve dvojicích jako při předchozí aktivitě a mají za úkol vybrat jeden až dva prvky, které by chtěli v rámci tohoto projektu do školní zahrady vyrobit či zakoupit. Lektor jim vysvětlí, že na tvorbu dostanou 4000 Kč, mají asi měsíc a musí to být něco přírodního nebo pro přírodu. Poté postupně každá dvojice představí, co by ráda tvořila, zároveň zkusí i jejich nápad obhájit (proč právě toto). Lektor shrne nápady žáků a vyzve žáky s učitelem, ať to týdně udělají finální rozhodnutí.

ZÁVĚR (5 min)

Lektor popřeje žákům, ať se jim při tvorbě nového přírodního prvku a přípravě zahradní slavnosti daří, že se moc těší, až dorazí na zahradní slavnost. Zároveň také nabídne žákům a učitelům možnost konzultací při výrobě.

Učitelé dostanou na závěr programu finanční podmínky k nákupu.

III. blok ZAKONČENÍ PROGRAMU

JAK JSME ŠLI PROJEKTEM (10 min)

Cíl: zopakovat si v rychlosti celý program

Pomůcky: 3 artefakty z programu (obrázek chemie, smajlíci, obrázky z mapy)

Postup: Lektor ukáže žákův výrazné artefakty ze třech předchozích bloků programu. Žáci mají za úkol je poskládat, jak šly aktivity po sobě a na co jednotlivé bloky programu byly zaměřeny.

PRÁCE VE ŠKOLE (10 min)

Cíl: zjistit, jak vypadala výroba přírodního prvku a příprava zahradní slavnosti ve škole, jak byli do ní žáci zapojeni

Postup: Lektor se vyptává žáků, jak vybrali finální přírodní prvek, jak probíhal další postup, kdo všechno se podílel na výrobě, kdo si vzal na starosti jaký úkol, jak probíhala příprava zahradní slavnosti.

CO NÁM PROJEKT PŘINESL NOVÉHO (10 min)

Cíl: žáci si uvědomí, co nového se naučili či vyzkoušeli díky tomuto programu

Pomůcky: psací potřeby a kartička pro každého žáka

Postup: Každý žák dostane kartičku, tužku a najde si nějaké klidné místo. Každý sám za sebe se zamyslí nad dvěma otázkami. Co nového se díky projektu dozvěděl (nějaká informace, co dříve nevěděl)? Co nového se díky projektu naučil, vyzkoušel (dělal poprvé)? Popsané kartičky vhodí do ošatky a lektor následně několik náhodně přečte.

JAK TO VIDÍME DO BUDOUCNA (5 min)

Cíl: nalákání na další činnosti na školní zahradě

Postup: Lektor řekne žákům, že nyní bude říkat různé otázky, pokud budou chtít odpovědět ano, ať se postaví, pokud ne, ať zůstanou sedět. Otázky např: máte radost, z toho nového, co máte v zahradě? Chtěli byste něco dalšího do zahrady opět přidat? Chtěli byste do zahrady chodit i v rámci vyučování?...

ZÁVĚR (5 min)

Lektor žákům i pedagogovi poděkuje za účast v projektu, za vytvoření přírodního prvku a přípravu zahradní slavnosti. Popřeje jim spousty radosti z jejich školní zahrady a s žáky se rozloučí.